

ГЕНДЕРНА НЕРІВНІСТЬ: ЗАКРІПЛЕННЯ У СВІДОМОСТІ ЧИ ПРОБЛЕМА СТОЛІТЬ?

Ольга Іванівна МИРОНЮК,

*канд. юрид. наук, асистент кафедри теорії права
та прав людини Чернівецький національний
університет імені Юрія Федьковича*

Станіслава Петрівна КЕЙВАН,

*студентка 1-го курсу юридичного факультету
Чернівецький національний університет імені Юрія
Федьковича
<https://orcid.org/0000-0003-4542-5697>*

Однією з актуальних проблем всіх часів варто назвати гендерну нерівність, явище, котре набуло всесвітнього значення. Без перебільшення, дана тема – проблема минулого, є реальністю та питанням часу. Нерівність притаманна кожній країні, не зважаючи на її економіко-соціальний розвиток і стає справжньою перепорою для жінки у досягненні її мети, у розвитку кар'єри в сучасному світі. Нерівність чоловіків і жінок знайшла своє відображення в наукових доробках психології, філософії, соціології і, звісно, юриспруденції. Історія стала каталізатором винесення даного явища на міжнародну арену, адже проблема нерівності відома з давніх часів патріархальної епохи. Гендерна нерівність – це не тільки правове явище, а «плід» релігійного, соціального та політичного аспектів, зароджених у свідомості людей. Принцип рівності – найвагоміший загальнолюдський принцип визнання того, що всі люди є рівними між собою і за будь-яких обставин. Тому орієнтація держави на природний базис загальнолюдських принципів є важливим процесом. Крізь призму тисячоліть постає проблема статевої нерівності, яка сягнула критичного моменту в 20 ст., у процесі зрушення та вирівнювання відносин між чоловіками і жінками. У ході нашого дослідження постає актуальність порушеного питання; головні засади виникнення, розвитку та закріплення гендерної нерівності, у зв'язку з історичним розвитком; висвітлення світоглядних поглядів на питання гендерної рівності. Важливо дослідити важливість гендерної рівності в системі прав та в соціальному середовищі.

Загальновідомо, що право як поняття цілком природне, спрямовується на найвищу цінність – людину, яка постає індивідуальною та особливою істотою. Поняття «стать» та «гендер» не є тотожними. Стать – це біологічна концепція за якою людські особини поділяються на чоловічі та жіночі. Гендер – це та соціальна роль, яка закріпилася в пам'яті людей; соціальна характеристика через яку визначаються психосоціальні, психобіологічні та соціокультурні ролі чоловіка і жінки як особистостей. Цих поглядів дотримується Майкл С. Кімел, який зазначає: «Стать – це самець і самиця; гендер – це маскуліність і фемінність: чоловічність і жіночність – те, що означає бути чоловіком чи жінкою. Біологічна стать має дуже незначну варіативність, тоді як гендер варіюється надзвичайно». [1, С. 465-466]

© Миронюк О. І., Кейван С. П., 2021

Гендер - це змодельована суспільством система знань про цінності та норми правильної поведінки чоловіка та жінки, стилю мислення та життя, фіксацію уявлення про них в соціумі. Східна мудрість завжди підкреслювала взаємодоповнення жінки і чоловіка як у природі, так і в культурі за зразком Ін-Янь. Інший погляд – протиставлення чоловічого та жіночого, виходячи з природних аспектів. Згідно історичних даних, положення жінки в Афінах було доволі неоднозначне через передавання себе з рук батька в руки чоловіка. Релігія визначає жінку як уособлення гріховного падіння та спокуси. Середньовічні філософи розрізняють божественне (чоловіче), а протилежне брудне як (жіноче). Аристотель взагалі вважав, що жінки – це імпотентні чоловіки та найнижчі істоти. І. Кант підтримував ідею про більш низький ментальний рівень жінок, а німецький філософ-іраціоналіст А. Шопенгауер наголошував на чоловічому пануванні в суспільному середовищі, в якому місця для жінки немає, адже її завдання залишатися вірною та відданою своєму чоловікові. [2, С.81]. Відтак, можна стверджувати, що рівність, яка у правовій площині зводиться до однакового ступеня соціальної свободи дорівнює нулю, у зв'язку з вищевказаними реаліями та думками філософів.

У праві гендерну рівність досліджують крізь призму основних прав і свобод людини як один із принципів. [3, С. 77] Гендерна рівність функціонує у правовій площині, як складова загального принципу рівності. Організація даного явища має розвиватися через категорію прав людини, як універсального стандарту рівності, адже права людини єдиний загальний стандарт для обох статей. Немає сумнівів, що реалізація перебігу даного явища залишається в складному стані, з огляду на сексизм, сексуальне рабство та дискримінацію, насильство проти жінок, яке включає в себе домашнє сексуальне та гендерне насильство. У більшості випадків кривдниками виступають чоловіки – те «божественне» за твердженнями багатьох філософів Середніх віків. Причинами таких наслідків є нерівноправність становища жінки і чоловіка в суспільстві. Відгуком на зухвалу несправедливість гендерного аспекту став феміністичний рух – організований політичний рух за соціально-політичні зміни в становищі жінок, завдяки якому вони досягли значних прав і можуть нормально співіснувати разом із чоловіками. Спочатку він мав політичну мету, а згодом став справжнім феноменом, який з кожним роком набрав ваги, щоб вплинути на хід подій в соціумі. Фемінізм – це боротьба за припинення утисків та пригнічення, базованого за ознаками статі. Він не надає жінкам переваг по відношенню до чоловіків, а тільки зрівнює відносини між жінками та чоловіками та їхніми ролями в суспільному просторі, не зважаючи на стереотипи, сформовані культурою уявлення про те, як повинні поводитися люди різних статей. Гендерні стереотипи виконують функцію виправдання гендерної нерівності. Саме тому доцільно зазначити про поняття «берегиня» та «годувальник», які всім відомі.

Щоб зрозуміти проблематику гендерної нерівності слід розібратися у низці аспектів – хто повинен керувати сім'єю? Які обов'язки мають жінка та чоловік? Чи повинні вони існувати разом? Розгляньмо права жінок у країнах світу. У мусульманських країнах вони обмежені заборонено покладати на себе чоловічу роль, а за невиконання цього закону жінку очікує смертна кара. На нашу думку, ситуація з гендерною рівністю залишається доволі складною – жінки і досі продовжують виборювати базові права. У більшості країн Афри-

ки взагалі відзначаються несприятливі умови для життя, а тривалість життя жінок набагато нижча за чоловіків. Країни Південної та Південно-Східної Азії характеризуються значною зайнятістю жінок у сільському господарстві, їх низькою тривалістю життя, а також високим гендерним паритетом в системі освіти. Гендерна нерівність країн Центральної та Латинської Америки найбільше проявляється в освітній сфері. Найкраща гендерна ситуація простежується у високорозвинених світових державах та країн Західної Європи, де наявна фактична рівність у правах жінок та чоловіків [4]. На наше переконання, найбільше проблем виникає у сфері працевлаштування. Розглядаючи ситуацію в Україні, можемо засвідчити, що проблема гендерної нерівності присутня практично в кожній сфері попри те, що в Конституції принцип гендерної рівності закріплений в статті 3. Головними порушеннями прав жінок в Україні є:

- заборона доступу жінок до багатьох професій,
- ненадання допомоги потерпілим від домашнього насильства,
- принизливі та образливі висловлювання,
- менша оплата праці,
- всеохоплюючий сексизм,
- закріплення дискримінаційних стереотипів в освітніх програмах,
- покладення переважно на жіночі плечі турботу про дітей,
- замалі вироки та звільнення від відповідальності причетних до зґвалтування.

Згідно із стереотипним уявленням, жінка це ненадійний працівник, яка не заслуговує на відповідальну посаду та престижну оплату. Саме через це велика кількість жінок та дівчат не можуть повірити у власні сили, реалізувати свій потенціал і рухатися до мети. Безсумнівно, що повинна діяти програма з покращення гендерно-політичної культури: освітні репортажі, конкурси наукових робіт присвячені цій темі; показ фільмів; розповсюдження буклетів та посібників; введення лекцій; громадські слухання; залучення жінок до більш кваліфікованої роботи; боротьба з нерівністю тощо [5, С. 34].

Здійснений аналіз, дає змогу дійти висновку, що складовою загального принципу рівності є незалежність від статі; гендерна рівність є фундаментальною цінністю сьогодні; на міжнародному рівні поступово утверджуються стандарти забезпечення гендерної рівності; важлива роль в усуненні дискримінації покладається на державу задля вирівнювання можливостей жінок та чоловіків. Необхідно продовжувати боротись з даним явищем, яке покладене у нашу свідомість крізь призму тисячоліть та реформувати законодавство про охорону праці жінок. Отже, гендерна нерівність – це широкомасштабна та всеохоплююча проблема сучасного суспільства, яка набула свого апогею в останні десятиліття ХХ століття. Проте, більшість країн, досі нехтує цими настановами і продовжує жити за поглядами патріархального минулого, що сформувалися багато століть тому. Високорозвинені країни та країни Західної Європи посідають перші місця у проведенні гендерної політики. Гендерні стереотипи слід вважати основними причинами гендерної нерівності в Україні. Досліджуючи прояви гендерної нерівності за ознакою статі в суспільстві, а також її форми і масштаби в сучасній Україні, можна зробити висновок, що наявність такої нерівності є проявом не тільки збереження патріархальних традицій та гендерних стереотипів в суспільстві, але й відсутності уніфікації

правничої термінології, єдності у використанні і застосуванні правових норм та здійсненні організаційно-управлінських заходів. Саме на подолання цих негативних явищ і має бути спрямована сучасна гендерна політика в Україні [6.С.7].

Щоб досягти успіху у вирішенні цього питання, варто, по-перше, усвідомити його значення, по-друге, громадяни повинні збагнути всю важливість даної проблеми, і, по-третє, провести ґрунтовні та глобальні заходи з приводу модифікації ролі жінки в сучасному українському суспільстві. Дана програма гендерної культури активізує демократичну трансформацію, забезпечить гармонійний розвиток всіх сфер та сприятиме вмілому поєднанню фемінних та маскулінних якостей в сучасному світі.

Список використаних джерел:

1. Крочу М.І. Гендерна рівність як складова загального принципу рівності. *Науковий вісник*. № 4. 2011. С. 464-470.
2. Пансевич Ю.В. Історичні витоки питання гендерної рівності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2013. С. 80-82.
3. Романова Н.В. Еволюція доктринальних джерел з питань гендерної рівності. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. № 1(19). 2020. С. 73-74.
4. Адаменко А.С. Гендерна нерівність. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/06/269.pdf>
5. Літвін Л. А. Гендерний паритет як національний інтерес сучасної держави. *Політичне життя*. № 4. 2017. С. 30-35.
6. Донченко О. П., Миронюк О. І. «Гендерна нерівність» чи «Гендерна дискримінація»: узгодження термінів. *Розвиток сучасного права в умовах глобальної нестабільності: матеріали міжнародної науковопрактичної конференції*. Одеса : ГО «Причорноморська фундація права»,С.5-8. 2021. 60 с